

ASOCIAȚIA „VECHIUL CLUJ”
POVEȘTI DESPRE CLUJ
X

AUTORI

Vladimir-Alexandru Bogosavlievici	Mihai Prodan
Ancuța-Lăcrimioara Chiș	Gabriel-Virgil Rusu
Lukács József	Victor-Eugen Salcă
Mircea Popa	Tudor Sălăgean
Alexandru Simon	

COORDONATORUL
VOLUMULUI
Tudor Sălăgean

COORDONATORII
PROIECTULUI
Sebastian-Iacob Moga
Victor-Eugen Salcă

Prefață de Sebastian-Iacob Moga
Postfață de Victor-Eugen Salcă

Cluj-Napoca, 2024

Mulțumim, de asemenea, partenerilor noștri de la:

Asociația Urbannect
Muzeul Etnografic al Transilvaniei

*celor care ne-au oferit sprijinul tehnic și moral în conceperea
și implementarea proiectelor noastre:*

Mara Paula Timofe
Octavian Jula

*și, nu în ultimul rând, autorului conceptelor grafice ale
proiectelor asociației:*

Simina Pițur

CUPRINS

SEBASTIAN-IACOB MOGA

PREFAȚĂ / 9

VICTOR-EUGEN SALCĂ

STEMA CLUJULUI – POVESTEA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ / 11

VLADIMIR-ALEXANDRU BOGOSAVLIEVICI

CELE MAI VECHI BISERICI ROMANO-CATOLICE DIN CLUJ / 81

ANCUȚA-LĂCRIMIOARA CHIȘ

TURNUL CROITORILOR, UNA DINTRE RELICVELE MEDIEVALE
ALE CLUJULUI / 113

MIHAI PRODAN

PE URMELE TURNURILOR DE APĂRARE DIN FOSTA CETATE
A CLUJULUI / 123

ALEXANDRU SIMON

CINE A FOST MAMA LUI MATIA CORVIN? / 131

TUDOR SĂLĂGEAN

UN PROCES DE VRĂJITORIE ÎN CLUJUL ANULUI 1612 / 143

LUKÁCS JÓZSEF

O ISTORIE A TIPOGRAFIEI LICEULUI REGAL DIN CLUJ / 153

GABRIEL-VIRGIL RUSU

CĂLĂTORI STRĂINI DESPRE CLUJ ÎN PRIMA JUMĂTATE
A SECOLULUI AL XIX-LEA. AUGUSTE DE GÉRANDO / 185

MIRCEA POPA

VIRGIL CIOFLEC – CREATORUL PINACOTECHII DIN CLUJ / 221

VICTOR-EUGEN SALCĂ

POSTFAȚĂ – „CÂT DE VECHI E «VECHIUL CLUJ»?” / 231

PREFAȚĂ

Îată că s-au publicat 10 volume și s-au împlinit 11 ani de „Povești despre Cluj”. Cum trece timpul! Trece și noi, dar dragul nostru Cluj rămâne la fel de frumos în evoluția lui. Chiar dacă acest fenomen are uneori rezultate mai bune, iar alteori mai puțin bune. Noi iubim orașul, orice ar fi.

Mulțumesc, Clujule drag, pentru aerul boem, pentru clădirile tale și pentru tot ceea ce ne pândește la fiecare colț. Fiecare statuie, fiecare loc, fiecare stradă, opera, stadionul sau chiar fabricile au cel puțin câte o poveste de spus. Sunt personalitățile care au trăit aici și care au lăsat în urmă poveștile lor. De asemenea, sunt persoanele obișnuite, cu amintirile lor, cu momentele petrecute în oraș; au și ele câte o poveste de spus: de la școală, despre teatru, facultate, meserie, fabrică, prieteni sau concerte.

Am descoperit în acești 11 ani oameni faini, care știu extrem de multe despre Cluj. E important ca poveștile lor să rămână scrise, să nu se piardă. Am văzut, de asemenea, oameni care sorbeau cu pasiune informațiile primite.

După orice întâlnire, în drum spre casă, mă gândeam „ce am aflat nou despre Cluj de data asta?”. Cât de mult ne plac poveștile! Poveștile noastre despre Cluj sunt de fapt amintirile noastre.

Văd zilnic, în grupurile pe care Asociația le gestionează, amintiri și povești despre oameni fascinante, chiar dacă ele nu sunt exprimate cu aceeași dibăcie pe care o întâlnim în volumele noastre. Toate aceste povești, indiferent de impactul lor la nivelul istoriei, care pornesc de cele mai multe ori de la o fotografie simplă, au un numitor comun: Clujul.

Le mulțumesc celor inimoși care au scris în toate volumele noastre. De asemenea, mulțumesc și celor nu mai puțin inimoși care le-au cumpărat și citit. Sunt mulțumit că Asociația „Vechiul Cluj” a lăsat ceva palpabil și frumos în urmă.

Totuși, purtați de valul poveștilor, aș vrea să nu uităm un lucru: Clujul e al locuitorilor săi, indiferent de locul și data nașterii. Ce ar fi el fără ei?

Sebastian-Iacob Moga
Președintele Asociației „Vechiul Cluj”

STEMA CLUJULUI – POVEȘTEA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

Victor-Eugen Salcă

Acest text este scris la îndemnul domnului Tudor Sălăgean, față de care îmi exprimasesem de curând intenția de a reveni cu demersuri informale pe lângă administrația locală în vederea adoptării unei steme a municipiului Cluj-Napoca. Inițiativa a fost determinată de faptul că, din anii '90 până în prezent, administrația folosește în mod ilegal o stemă care nu are nicio referire sau trimitere la simbolul tradițional al orașului. Cu toate că are toată informația la dispoziție, administrația locală nu pare a fi dornică să corecteze această situație.

Pornim de la prezumția că cititorul cunoaște simbolul heraldic tradițional al Clujului, nu neapărat și semnificația acestuia. Acest text va arăta care sunt evenimentele care au

* Ilustrație: frontispiciul vechii primării, fotografiat în anul 2013 (Foto: Victor-Eugen Salcă).

după la situația actuală, în noiembrie 2024: stema este folosită în mod ilegal și nu are nicio referire sau trimitere la simbolul tradițional al orașului. Administrația locală, cu toate că are toată informația la dispoziție, nu schițează nici un gest că ar fi dispusă să corecteze această situație. Vom arăta așadar, cu documente, care a fost succesiunea faptelor și de asemenea vom arăta și care au fost încercările nereușite până acum de schimbare a situației.

*

Între anii 2011 și 2013, când mă aflam în perioada care se va dovedi a fi de vârf a carierei mele politice¹, am încercat să contribuie la schimbarea stemei Clujului. Această tentativă mi-a dat acces la un set de informații care mi-au schimbat perspectiva asupra demersului; nu și scopul final. Am avut discuții cu reprezentanții Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române, cu domnul Nicolae Edroiu și doamna Ileana Căzan.

Textul de față prezintă cronologic faptele care au dus la situația prezentă: Cluj-Napoca este un oraș fără stemă atribuită, iar administrația locală folosește ilegal un însemn heraldic neconform. De asemenea, sunt prezentate și anumite documente în facsimil, pentru autenticitate.

CONTEXTUL GENERAL ȘI UN SCURT ISTORIC

Heraldica este o disciplină științifică auxiliară istoriei, care se ocupă cu studiului stemelor și blazoanelor. În ciuda faptului că pentru neprofioniști stemele pot fi considerate „doar niște desene”, în spatele fiecărui element al unei

¹ Eram ales în biroul politic al Organizației municipale de tineret a Partidului Național Liberal Cluj-Napoca (TNL Cluj-Napoca).

steme se află o semnificație deosebită pentru deținătorul acesteia, care a fost determinată în urma unui studiu elaborat de specialiști în domeniu. În fiecare țară s-a stabilit autoritatea supremă în domeniu, ca de exemplu: *Colegiul Armurierilor* (College of Arms) pentru Anglia, Țara Galilor și Irlanda de Nord; *Curtea Lordului Lyon* (Court of the Lord Lyon) pentru Scoția; *Comitetul Național al Stemelor* pentru Ungaria, *Comisia Heraldică de Stat* pentru Luxemburg. Pentru România, această autoritate este *Comisia Națională de Heraldică, Genealogie și Sigilografie* a Academiei Române (În continuare CNH sau CNHGS).

De-a lungul istoriei au intervenit schimbări și în acest domeniu în România. Astfel, la scurt timp după instaurare, regimul comunist a schimbat din temelii heraldica națională și a desființat-o pe cea teritorială. După ultima reorganizare administrativă din anul 1968, când au reapărut județele, pentru acestea și municipiile de la acea dată, s-au instituit steme noi, prin Decretul Consiliului de Stat nr. 503/1970, aprobate prin Decretul Consiliului de Stat nr. 302/1972. Aceste steme aveau rolul de a reprezenta „simbolic elementele cele mai caracteristice ale tradițiilor istorice și relațiilor politice, economice și sociale din aceste unități administrativ-teritoriale”².

În urma Revoluției din Decembrie 1989, în privința heraldicii s-a decis scoaterea din uz a stemelor locale și emiterea unui set nou de reguli pentru elaborarea stemelor teritoriale (ale județelor, municipiilor, orașelor și comunelor), reunite în Hotărârea Guvernului nr. 64/1993 (Anexa 1). Cu toate acestea, stemele instituite în anul 1970 (și aprobate abia în anul 1972) au fost scoase din uz abia prin Legea

² Decretul nr. 503/1970, art. 1.

120/2000. Apoi, prin Hotărârea Guvernului nr. 25/2003, privind stabilirea metodologiei de elaborare, reproducere și folosire a stemelor județelor, municipiilor, orașelor și comunelor, regulile au fost actualizate (Anexa 2).

În ambele forme ale sale, din anul 1993 respectiv 2003, setul de reglementări menționate mai sus specifică obligativitatea obținerii avizului Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române. Acesta fie există (însemnând aprobarea modelului), fie nu există³, „se concretizează prin semnătura și ștampila președintelui acesteia, aplicate pe spatele machetei care reprezintă proiectul stemei”⁴. În fapt, stemele acordate în baza HG 64/1993 rămân în uz și după adoptarea HG 25/2003 menționate mai sus.

Conform tradiției istorice, stemele sunt acordate de suveran. În forma de organizare republicană modernă, rolul heraldului este preluat de executiv, în cazul României al Guvernului. Astfel, pentru a fi folosită în legalitate, stema unei autorități locale trebuie să fie atribuită printr-o Hotărâre de Guvern, ca pas final al adoptării unei steme.

ACȚIUNILE ADMINISTRAȚIEI LOCALE ÎN PRIVINȚA STEMELI CLUJULUI

Cum am menționat mai înainte, după instaurare, regimul comunist a desființat heraldica teritorială, nu doar prin interzicerea efectivă a simbolurilor, ci și prin schimbarea

³ Termenele de „aviz pozitiv” și „aviz negativ” sunt exprimări incorecte (prima pleonastică, iar a doua lipsită de sens). Un aviz fie este dat, fie nu este dat.

⁴ Hotărârea de Guvern nr. 25/2003, art. 6.

radicală a structurii administrative a României. Mai târziu, în urma unei noi reorganizări administrative din anul 1968, au reapărut județele. Doar pentru acestea și pentru orașele organizate ca municipii, s-au „instituit” steme noi. În măsura în care nu contravenea ideilor comuniste (cum ar fi făcut-o referințele la monarhie sau religie), aceste steme noi țineau cont de tradiția heraldică locală a teritoriului reprezentat, dar și de „noile realități” politico-economice. Scurta expunere de motive a Decretului 302/1972 spune că „Stemele actuale conțin reprezentarea tradițiilor istorice și a realităților economice, sociale, culturale sau științifice ale județelor și municipiilor respective. În reprezentările privind trecutul istoric au fost folosite unele simboluri existente în vechile steme ale județelor și municipiilor, ori aflate pe sigilii, ștampile sau peceți de pe vechile documente”, deși pentru câteva municipii, cum ar fi Oradea (Anexa 24), Bacău, Dej (Anexa 25) și chiar București, tradiția locală nu a fost respectată deloc. Diferențierea între cele două tipuri de steme, cele ale județelor respectiv ale municipiilor, se făcea prin forma scutului, însă decretul mai menționa că „toate stemele au, central, un scut pe care este reprezentată stema țării pe un fond format din drapelul partidului [cel unic, comunist român] și drapelul statului”. Trebuie specificat că, deși folosește un limbaj heraldic în tot cuprinsul actului normativ, legiuitorul nu folosește corect termenii de „dreapta” și „stânga” în sens heraldic (adică situate în poziții inverse față de cele ale privitorului). De asemenea, decretul nu face nicio mențiune cu privire la semnificația elementelor pentru niciuna dintre steme.

După răsturnarea regimului comunist, în domeniul heraldicii au fost scoase din uz simbolistica națională

și cea locală existente la acea dată, iar după adoptarea noii steme a României, s-au emis actele normative care au stabilit modul de însușire și de atribuire a simbolisticii locale. În anul 1993, la momentul promulgării metodologiei de elaborare, reproducere și folosire a stemelor județelor, municipiilor, orașelor și comunelor, nicio autoritate locală nu avea un simbol oficial adoptat formal, dar acest lucru nu a șters tradiția heraldică locală.

Hotărârea de Guvern nr. 64/1993, în vigoare în anul 1995, când administrația clujeană demarează procesul de adoptare a stemei actuale, prevedea patru pași pentru acordarea unei steme:

1. Elaborarea și însușirea modelului de stemă de către consiliul județean/local, cu consultarea specialiștilor;
2. Avizarea modelului de stemă însușit într-o comisie județeană, constituită anume pentru analiza stemei unității administrativ teritoriale;
3. Avizarea modelului de stemă de către Comisia Națională de Heraldică și Genealogie;
4. Aprobarea modelului de stemă de către Guvern, printr-o Hotărâre.

Reglementările în vigoare la acea dată nu detaliază, nu specifică modul în care cele două avize se materializează, însă lipsa unuia dintre acestea împiedică emiterea HG de atribuire a stemei.

În aceste condiții, în anul 1995, din inițiativa primarului Gheorghe Funar, Consiliul Local al municipiului Cluj-Napoca, demarează procedurile de adoptare a unei steme. Primul pas a constat în organizarea unui concurs în urma căruia, pe primele trei locuri s-au clasat tot atâtea machete

propușe, toate, de Maria Bianca Abrudan^{5,6}, atunci elevă în clasa a XI-a a Liceului de Arte Plastice din Cluj-Napoca. Modelul declarat câștigător a fost însușit de Consiliul Local al municipiului Cluj-Napoca prin Hotărârea nr. 103/1995. Acest model a fost înaintat greșit Comisiei Județene de Analiză, adresantul făcând confuzie între instituții. Solicitarea a ajuns în cele din urmă acolo unde trebuia, la Consiliul Județean, iar acesta emite avizul nr. 2/22.06.1995 (pasul al doilea). În luna septembrie a anului 1995, Primăria a transmis macheta spre avizare Comisiei Naționale de Heraldică și Genealogie, în intenția de a efectua și pasul al treilea.

Trebuie menționat faptul că HCL 103/1995 are o singură anexă, anume macheta stemei, fără descrierea heraldică a elementelor însumate ale stemei și fără semnificația acestora (cum se observă în Anexa 3 și Anexa 4). Ar fi trebuit ca desenul înaintat ca propunere de stemă să fie însoțit de un text descriptiv și explicativ, pe care-l schițez mai jos, pe baza ideilor din dezbaterile și discuțiile care au fost purtate public pe această temă.

Elementele însumate ale stemei:

- Scut triunghiular, cu laturile rotunjite.
- Scut despicat. În șef, pe galben, un lup dacic alb. În dreapta, pe azur, statuia Minerva albă, cu coif galben, în mâna dreaptă cu o sulită, în mâna stângă o cunună

⁵ Referatul privind însușirea propunerilor de stemă a municipiului Cluj-Napoca (17497/05.06.1995) menționează și valoarea premiilor câștigate de machetele de pe podium: 1.000.000 lei pentru locul I, 600.000 lei pentru locul II și neinteligibil pe materialul aflat în posesia noastră pentru locul III (Anexa 5). Actualizate cu rata inflației și denominarea, valoarea acestor premii ar fi de aproximativ 6.300 lei respectiv 3.700 lei (pentru cele ale căror valori sunt lizibile).

⁶ Încercările de a lua legătura cu autoarea machetelor nu au fost reușite.

de lauri galbenă sprijinită pe o carte galbenă. În stânga, pe roșu, monumentul Memorandiștilor galben.

- Scutul este timbrat de o coroană murală albă cu șapte turnuri crenelate.

Semnificația elementelor însumate ale stemei:

- Lupul dacic amintește de localitatea dacică Napoca, pe ruinele căreia s-a construit localitatea Cluj de mai târziu. Statuia Minervei face trimitere la calitatea de centru universitar. Monumentul memorandiștilor amintește de procesul acestora, care s-a desfășurat la Cluj în anul 1894.
- Combinația culorilor câmpurilor face trimitere la România, la drapelul național.
- Coroana murală corespunde rangului localității, municipiu reședință de județ.

Între septembrie 1995 și ianuarie 1998, Primăria municipiului Cluj-Napoca a transmis de patru ori proiectul de stemă către CNH în vederea avizării. Între timp, CNH și-a lărgit domeniul de competență și și-a schimbat numele în *Comisia Națională de Heraldică, Genealogie și Sigilografie* (CNHGS). Comisia a transmis câteva recomandări prin care, în esență, invita primăria Cluj-Napoca să respecte legea. Avizul solicitat nu a fost emis, din motivele de mai jos, în ordinea normelor metodologice (prezentate în Anexa 6) încălcate de stema propusă:

- Forma scutului și forma coroanei murale nu sunt cele standard, stabilite de Comisie;
- Nu respectă cele cinci culori heraldice și nici cele două metale „aur” respectiv „argint”, în locul cărora se folosesc culorile „galben” și „alb”;
- Nu s-a respectat cu prioritate tradiția heraldică locală, stema propusă este constituită *exclusiv* din

elemente heraldice noi, dar niciunul dintre acestea nu simbolizează vreo transformare de însemnătate majoră, de interes național;

- Folosește reprezentarea unui monument (cel al Memorandiștilor, dezvelit în anul 1994);
- Nu există preavizul Comisiei Județene de Heraldică (care este necesar după anul 2003⁷);
- Nu există avizul Biroului Zonal de Heraldică (de asemenea, necesar după anul 2003).

Pe lângă normele metodologice emise de Comisia Națională de Heraldică, Genealogie și Sigilografie, aceasta a emis și o listă a caracteristicilor locale pentru stabilirea simbolurilor și stemei locale (Anexa 7). Una din caracteristicile menționate este „libertăți, drepturi și privilegii primite de localitate în trecut”. Primirea de către Cluj a statutului de oraș liber din anul 1316 se încadrează perfect în această caracteristică locală. Acest privilegiu, reconfirmat de-a lungul istoriei, a avut o însemnătate deosebită pentru localitate, contribuind la nivelul dezvoltării de azi al Clujului.

Administrația Clujului din acea perioadă a ignorat atât argumentele științifice cât și pe cele legale. Chiar după ce a început folosirea abuzivă a modelului de stemă însușit, solicită repetat avizul Comisiei, susținând în mod eronat că aceasta ar fi fost obligată să răspundă solicitărilor primite în termen de 30 de zile. Deoarece Comisia nu a răspuns prin emiterea unui aviz, Primăria Cluj-Napoca a acționat-o în judecată, cu scopul de a o obliga să emită avizul pentru stema însușită. Cum Comisia este un for științific al Academiei

⁷ Cum stema însușită de Consiliul Local Cluj-Napoca nu a fost atribuită prin Hotărâre de Guvern înaintea schimbării cadrului de reglementare, stemele înaintate către CNHGS trebuie să respecte normele de elaborare valabile începând cu anul 2003.